

KONFERENCE ASTRONOMIJA LATVIJĀ

MĀRTIŅŠ GILLS

PUBLISKI APSKATĀMIE SAULES PULKSTENĪ LATVIJĀ

(Nobeigums)

12. Cēsis, Sv. Jāņa baznīca

Koordinātes: 57°18'44" N, 25°16'18" E

Kā atrast: Cēsu vecpilsētā Sv. Jāņa baznīcas dienvidu pusē.

Tieši pret dienvidiem vērsts saules pulkstenis, rāda vietējo laiku. Akmens ciparnīca, metāla gnomons.

Papildu informācija: Izgatavots 1744. gadā, atjaunots pēdējā desmitgadē.

14. Vecpiebalga

Koordinātes: 57°3'43" N, 25°48'46" E

Kā atrast: Vecpiebalgā netālu no vidusskolas.

Veids un materiāli: Horizontālais, rāda vietējo laiku. Veidots no laukakmens un cementa. Iemūrēti olji veido stundu zīmes.

Papildu informācija: Uzbūvēts 1996. gadā. Projekta autore – Ausma Skujiņa.

13. Valka

Koordinātes: 57°46'32" N, 26°1'18" E

Kā atrast: Pilsētas centrā pie Sv. Katrīnas baznīcas.

Veids un materiāli: Horizontālais, rāda joslas laiku. Apstrādāta akmens ciparnīca novietota uz laukakmens. Metāla gnomons.

Papildu informācija: 2006. gadā izgatavojis Aivars Kerliņš. Veltīts varonīgajiem Valkas policistiem, kurus sašāva 2002. gadā.

15. Alūksne

Koordinātes: 57°25'59" N, 27°2'7" E

Kā atrast: Pilsētā jāuzmeklē Alūksnes Septiņsimtgades parks.

Veids un materiāli: Horizontālais, rāda vietējo laiku. Granīta pamatne un ciparnīca, metāla gnomons.

Papildu informācija: Izveidots 1985. gadā par godu pilsētas 700 gadu jubilejai, vēlākos gados cietis no postījumiem un atjaunots. Autors – Ainārs Zelčs.

16. Daugavpils

Koordinātes: 55°52'9" N, 26°30'59" E

Kā atrast: Netālu no Daugavpils universitātes ēkas un Raiņa krūšutēla.

Veids un materiāli: Horizontālais, rāda vietējo laiku. Granīta pamatne, metāla ciparnīca un gnomons. Romiešu skaitļi. Stundu un pusstundu atzīmes.

Papildu informācija: 1910. gadā būvējis A. Jaskovs, 2002. gadā atjaunojis Antonijs Salītis.

Kopsavilkums

Var novērot daudz līdzību Latvijas saules pulksteņu uzbūvē. Daļēji tam par iemeslu kalpo apstākļi, ka tas ilgāku laiku ir bijis vienīgais pieejamais izrēķinātais modelis, kā arī ne īpaši plaši bija pieejama informācija par citu valstu un vēsturisko pieredzi. Jāņem vērā, ka saules pulksteņi nav radušies Latvijā. Tie ir iecerējuši kopā ar citiem zinātniskajiem un tehniskajiem risinājumiem dažādos vēsturiskos posmos. Nevar pārliecinoši apgalvot, ka Latvijā būtu attīstīties kāds savs saules pulksteņu veids. Ir iesakņojies horizontālais veids, bet īpaši raksturīgs trijstūrveida gnomons – arī vertikālajiem saules pulksteņiem. Tomēr to nevarētu saukt par vietējo rokkrakstu. Tā vairāk ir sekošana vienkāršākajam standartam. Ar radošiem risinājumiem izceļas Ventspils pils un Beberu saules pulksteņi. Lai arī Vecpiebalgas pulkstenis seko tipveida gnomona risinājumam un ciparnīca neizmanto visu iespējamo stundu diapazonu (tā aptver iedaļas no 6 rītā līdz 6 vakarā pēc vietējā laika), arī šim saules pulkstenim ir oriģinālas iezīmes – laukakmeņu mūra citāts un stundas iezīmētas ar atbilstošu skaitu oļu.

Viena no lietām, kas atšķir saules pulksteni no parasta vertikāla staba un divdesmit četrām vienmērīgi atzīmētām iedaļām ap to, ir tas, ka pulkstenim ir ievērota īpaša ģeometrija un tas rāda pareizu laiku – vai nu vietējo, vai joslas. Ja tas ir izgatavots vienkārši kā simbolisks veidojums vai tā ģeometrija ir kļūdaina, tad var parādīties nopietns jautājums, vai konkrēto objektu vispār var ierindot pulksteņu kārtā. Par laimi, pie mums tādu pārāk daudz nav uzradušies, bet citās valstīs ir sastopami nelāgi neistu saules pulksteņu piemēri.

Tādēļ ir jo īpaši būtiski nodrošināt, lai nākamie Latvijā veidotie saules pulksteņi atbilstu gnomonikas nozares izvirzītajām kvalitātes prasībām, respektētu saules pulksteņu tradīcijas un iezīmētu jaunus oriģinālus tehniskos un estētiskos risinājumus. 🐾